

การศึกษาพัฒนาการอุตสาหกรรมในครอบครัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นายโกมุต เสื่องามเอี่ยม

คุรุศาสตร์ มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2537

ISBN 974-584-035-1

ลิขสิทธิ์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY FOR COTTAGE INDUSTRY EVOLUTION PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA

MR. KOMUT SUANGAMEAM

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF REGIONAL PLANNING

GRADUATE SCHOOL

CHULALONGKORN UNIVERSITY

1994

ISBN 974-584-035-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาพัฒนาการอุตสาหกรรมในครอบครัว จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

โดย

นายโกมุท เลืองงามเอี่ยม

ภาควิชา

การวางแผนภาคและเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ชาคานิติ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรากัย)

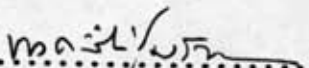
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

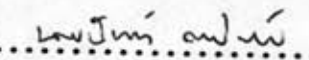
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ วิเชียรน้อย)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ชาคานิติ)

.....กรรมการ

นางพงษ์สิทธิ์ ชุ่มสาธ ฅ ออชธา

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.นพรัตน์ คาปนนานนท์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมที่พิมพ์มาแล้ว

โกมุท เสื่องามเยี่ยม : การศึกษาพัฒนาการอุตสาหกรรมในครอบครัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
(A STUDY FOR COTTAGE INDUSTRY EVOLUTION PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA)
อ.ที่ปรึกษา ผศ.ดร.สุวัฒนา ธาตานิติ 151 หน้า. ISBN 974-584-035-1

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมในครอบครัว ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สาเหตุและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการอุตสาหกรรมในครอบครัว ตลอดจนทราบถึงแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และเสนอแนะแนวทางในการวางแผนและพัฒนาอุตสาหกรรมในครอบครัวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการศึกษาค้นพบว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีการทำอุตสาหกรรมในครอบครัวมานาน มีการผลิตสืบทอดต่อเนื่องมาจากบรรพบุรุษ โดยในระยะแรกเป็นการนำเอาวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นมาผลิตเป็นสิ่งของเครื่องใช้สำหรับในชีวิตประจำวัน ต่อมารูปแบบการผลิตและประโยชน์ใช้สอยได้เปลี่ยนแปลงไป ได้มีการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพิ่มขึ้น ปัจจุบันการทำอุตสาหกรรมในครอบครัวได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายทั้งนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมให้ผู้ผลิตมีรายได้เสริมจากการประกอบเป็นอาชีพ รองจากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่าอุตสาหกรรมในครอบครัวประเภทการจักสานมีแนวโน้มที่จะมีการผลิตลดลง ในขณะที่ประเภทโลหะเฉพาะอย่างยิ่ง การตีมีดอรัญญิกมีแนวโน้มที่จะมีการผลิตต่อเนื่องไปอีกนาน ทั้งนี้เนื่องจากมีปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวย และเป็นแรงจูงใจแก่ผู้ผลิต การทำอุตสาหกรรมในครอบครัว นอกจากจะทำเป็นอาชีพแล้วยังเป็นส่วนหนึ่งให้แสดงออกถึงศิลปวัฒนธรรมของคนไทยที่ได้รับการสืบทอดกันมาช้านาน มีคุณค่าแก่การอนุรักษ์ ให้ดำรงอยู่ตลอดไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
สาขาวิชา การวางแผนภาค
ปีการศึกษา 2536

ลายมือชื่อนิติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C235402 : MAJOR REGION PLANNING

KEY WORD: PHRA NAKON SI AYUTTHAYA / COTTAGE INDUSTRY / EVOLUTION

A STUDY FOR COTTAGE INDUSTRY EVOLUTION PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA

THESIS ADVISOR : ASST. PROF. SUWATTNA THADANITI, PhD.

151 pp. ISBN 974-584-035-1

The objectives of this research are to know the change of the cottage industry from the past to nowadays, the causes and factors that influence to the development of cottage industry, as well as the future trends. The recommendations are also proposed for Ayutthaya cottage industry development and planning.

The research found that the cottage industry has been done long time ago. In the first stage, raw materials which can be found in the local area were produced for daily consuming. Later on, the production pattern and its uses are changed. The commercial production are becoming more significant. This has led to more resource utilization. At present, the cottage industry are promoted by many relevant agencies in order to conserve and promote the producer in increasing their incomes. Finally, it was found that the trend of basketry industry is declined whereas the trend of metal industry especially the Aranyik knife can be continuously produced due to many factors which are beneficiary to the industry and induce to the cottage industry producers. Otherwise, the cottage industry is not only for their occupation, but also present the culture and arts of the Thai people from the past to nowadays. This merit should be conserved and maintained.

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....การวางแผนภาคและเมือง
สาขาวิชา.....การวางแผนภาค
ปีการศึกษา.....2536

ลายมือชื่อนิติ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....Suwattana Thadaniti
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี เพราะได้รับความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาจากบุคคลหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผศ.ดร.สุวัฒนา ชาดานิติ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้ให้คำแนะนำและให้เวลาและโอกาสตลอดมา รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณ คุณพงศ์สิทธิ์ ชุ่มสาธ ๗ อุตฺฐชา ผศ.ดร.นิพันธ์ วิเชียรน้อย และ ผศ.ดร.นพรัตน์ ตาปานนท์ ที่กรุณาสละเวลามาร่วมเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ผังเมืองทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา โดยเฉพาะคุณฮาใจ ศรีสุวรรณ ผู้ให้กำลังใจและช่วยให้คำปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ และบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ได้ให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูล และให้คำแนะนำด้านต่าง ๆ

และที่สำคัญที่สุดขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ พี่ ๆ ทุกคน ที่สนับสนุนการศึกษา ให้กำลังใจ และสนับสนุนด้านการเงิน จนสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้

โกมุต เสีงามเอี่ยม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฉ
สารบัญแผนที่.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.3 ขอบเขตการศึกษาและข้อตกลงเบื้องต้น.....	2
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 ทฤษฎีพัฒนาการ.....	5
2.2 ทฤษฎีแบบแผนที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม.....	6
2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม.....	7
2.4 ทฤษฎีอื่น ๆ.....	8
บทที่ 3 สภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และประชากร.....	11
3.1 ประวัติความเป็นมา.....	11
3.2 ลักษณะทางกายภาพ.....	13
3.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	13
3.2.2 ลักษณะภูมิประเทศ.....	13

	หน้า
3.2.3 ลักษณะภูมิอากาศ.....	14
3.2.4 การปกครอง.....	14
3.2.5 โครงสร้างทางชนวิศึกษา.....	20
3.2.6 ลักษณะดินและชนิดของดิน.....	20
3.2.7 การใช้ที่ดิน.....	25
3.2.8 แหล่งน้ำ.....	27
3.3 การคมนาคมขนส่ง.....	35
3.3.1 การคมนาคมทางบก.....	35
3.3.2 การคมนาคมทางน้ำ.....	41
3.4 สภาพทางเศรษฐกิจ.....	42
3.4.1 การเกษตรกรรม.....	42
3.4.2 การพาณิชย์กรรมและการบริการ.....	44
3.4.3 การเงินและการคลัง.....	46
3.4.4 การอุตสาหกรรม.....	46
3.5 ประชากร.....	49
3.5.1 โครงสร้างประชากร.....	49
3.5.2 การกระจายตัวของประชากร.....	49
3.5.3 การประมาณการประชากร.....	49
3.6 การบริการทางสังคม.....	50
3.6.1 การศึกษา.....	50
3.6.2 การสาธารณสุข.....	52
3.6.3 การสื่อสาร.....	56
3.6.4 การประปา.....	56
3.6.5 การไฟฟ้า.....	57
3.6.6 ศาสนา.....	57

	หน้า
บทที่ 4 พัฒนาการอุตสาหกรรมในครอบครัว.....	58
4.1 ความเป็นมาของอุตสาหกรรมในครอบครัว.....	58
4.1.1 อุตสาหกรรมในครอบครัวสมัยโบราณ.....	58
4.1.2 อุตสาหกรรมในครอบครัวสมัยสุโขทัย.....	59
4.1.3 อุตสาหกรรมในครอบครัวสมัยอยุธยา.....	61
4.1.4 อุตสาหกรรมในครอบครัวสมัยธนบุรี.....	66
4.1.5 อุตสาหกรรมในครอบครัวสมัยกรุงรัตนโกสินทร์.....	67
4.1.6 อุตสาหกรรมในครอบครัวสมัยปัจจุบัน.....	70
4.2 อุตสาหกรรมในครอบครัวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	74
4.2.1 ประเภทอุตสาหกรรมในครอบครัวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	75
4.2.2 การกระจายตัวของอุตสาหกรรมในครอบครัว.....	82
บทที่ 5 กรณีศึกษาอุตสาหกรรมในครอบครัวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	97
5.1 กรณีศึกษาอุตสาหกรรมในครอบครัวประเภทไม้ไผ่และหวาย	
(การจักสานงอบ).....	97
5.1.1 วิวัฒนาการของงอบ.....	97
5.1.2 ลักษณะ ขนาด และส่วนประกอบของงอบ.....	98
5.1.3 กรรมวิธีการทำงอบ.....	99
5.1.4 การผลิตและการตลาด.....	103
5.1.5 การคิดราคาต้นทุนการผลิตงอบ.....	104
5.1.6 การเรียนรู้และการถ่ายทอด.....	106
5.1.7 การศึกษากลุ่มตัวอย่างประชากรที่ทำงอบ.....	107
5.2 กรณีศึกษาอุตสาหกรรมในครอบครัวประเภทโลหะ	
(การตีมีดอรัญญิก).....	113
5.2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านตีมีด "อรัญญิก".....	113
5.2.2 การตีมีดสมัยดั้งเดิม.....	114
5.2.3 วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต.....	115

	หน้า
5.2.4 เครื่องมือและอุปกรณ์การผลิต.....	117
5.2.5 กรรมวิธีการผลิต.....	118
5.2.6 การศึกษากลุ่มตัวอย่างประชากรกลุ่มท่ามีคอรัญญิก.....	120
5.2.7 ลักษณะกายภาพของชุมชนท่ามีคอรัญญิก.....	125
บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ.....	127
6.1 ปัญหาและอุปสรรค.....	127
6.1.1 ปัญหาทางด้านการผลิต.....	127
6.1.2 ปัญหาด้านการตลาดและการจัดจำหน่าย.....	129
6.2 แนวทางการพัฒนา.....	130

 ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนหมู่บ้านพื้นที่อำเภอและพื้นที่เมือง.....	17
ตารางที่ 3.2 แสดงการใช้ที่ดิน.....	26
ตารางที่ 3.3 แสดงโครงการชลประทาน.....	30
ตารางที่ 3.4 แสดงจำนวนรถไฟ.....	40
ตารางที่ 3.5 แสดงจำนวนโรงงานอุตสาหกรรม.....	47
ตารางที่ 3.6 แสดงจำนวนโรงงานแยกตามอำเภอ.....	48
ตารางที่ 3.7 แสดงระดับสถานศึกษา.....	52
ตารางที่ 4.1 แสดงประเภทอุตสาหกรรมในครอบครัว.....	77
ตารางที่ 4.2 แสดงอุตสาหกรรมในครอบครัวของอำเภอเสนา.....	82
ตารางที่ 4.3 แสดงอุตสาหกรรมในครอบครัวของบางปะหัน.....	84
ตารางที่ 4.4 แสดงอุตสาหกรรมในครอบครัวของบ้านแพรก.....	86
ตารางที่ 4.5 แสดงอุตสาหกรรมพระนครศรีอยุธยา.....	90
ตารางที่ 4.6 แสดงอุตสาหกรรมนครหลวง.....	91
ตารางที่ 4.7 แสดงอุตสาหกรรมมหาสาร.....	93
ตารางที่ 4.8 แสดงอุตสาหกรรมบางบาล.....	95

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 4.1 กราฟแสดงปริมาณการทำอุตสาหกรรมในครอบครัว.....	79
แผนภูมิที่ 4.2 กราฟแสดงปริมาณการทำอุตสาหกรรมในครอบครัวแยกประเภท.....	80
แผนภูมิที่ 4.3 กราฟแสดงปริมาณการทำอุตสาหกรรมในครอบครัวแยกเป็นรายอำเภอ	81

ศูนย์วิทยพัทยาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแนก

	หน้า
แผนก 3.1 แสดงพื้นที่ของโอกาสที่มีฝนตก.....	15
แผนก 3.2 แสดงเขตการปกครอง.....	18
แผนก 3.3 แสดงพื้นที่ชุมชนเมือง.....	19
แผนก 3.4 แสดงชนิดของดิน.....	22
แผนก 3.5 แสดงลักษณะดิน.....	23
แผนก 3.6 แสดงสัรภณะดิน.....	24
แผนก 3.7 แสดงลักษณะภูมิประเทศ.....	28
แผนก 3.8 แสดงน้ำใต้ดิน.....	31
แผนก 3.9 แสดงโครงการชลประทาน.....	32
แผนก 3.10 แสดงพื้นที่ชลประทาน.....	33
แผนก 3.11 แสดงพื้นที่ชลประทานฤดูแล้ง.....	34
แผนก 3.12 แสดงโครงการอาคารคมนาคม.....	39
แผนก 3.13 แสดงการกระจายตัวของสถานบริการสาธารณสุข.....	55
แผนก 4.1 แสดงแหล่งผลิตอุตสาหกรรมในครอบครัว.....	71
แผนก 4.2 แสดงแหล่งผลิตและประเภท.....	78
แผนก 4.3 แสดงอำเภอเสนา.....	83
แผนก 4.4 แสดงอำเภอบางปะหัน.....	85
แผนก 4.5 แสดงอำเภอบ้านแพรก.....	87
แผนก 4.6 แสดงอำเภอพระนครศรีอยุธยา.....	89
แผนก 4.7 แสดงอำเภอนครหลวง.....	92
แผนก 4.8 แสดงอำเภอมหาราช.....	94
แผนก 4.9 แสดงอำเภอบางบาล.....	96